

Sygn. akt I C 769/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2015 r.

Sąd Rejonowy w Przasnyszu Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący SSR Rafał Chrzczonowski

Protokolant sekr. sąd. Klaudia Milewska

po rozpoznaniu w dniu 12 listopada 2015 r. w Przasnyszu na rozprawie

sprawy z powództwa R. K.

przeciwko (...) Sp. z o.o. z siedzibą w K.

o stwierdzenie nieważności umowy

1. powództwo oddała;
2. odstępuje od obciążenia powoda kosztami procesu;
3. przyznaje adwokatowi K. S., Kancelaria Adwokacka w P. przy ul. (...), ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Przasnyszu, kwotę 738 (siedemset trzydzieści osiem) złotych, w tym kwotę 138 (sto trzydzieści osiem) złotych podatku od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu;
4. przyznaje adwokatowi J. F., Kancelaria Adwokacka w C. przy ul. (...), kwotę 184,50 złotych (sto osiemdziesiąt cztery złote pięćdziesiąt groszy), w tym kwotę 34,50 złotych (trzydzieści cztery złote pięćdziesiąt groszy) podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu przed sądem wezwanym – Sądem Rejonowym w Ciechanowie.

Sygn. akt: I C 769/14

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 6 grudnia 2013 roku R. K., reprezentowany przez swojego przedstawiciela ustawowego w osobie kuratora W. K., wniósł o unieważnienie umowy nr (...), którą zawarł w dniu 3 lutego 2012 r. z (...) Sp. z o.o. w K., jako osoba częściowo ubezwłasnowolniona. W uzasadnieniu pozwu wskazał, że wymaga całodobowej opieki, specjalistycznego leczenia i systematycznego przyjmowania leków. Wprowadzenie potrącenia komorniczego od dnia 30 sierpnia 2013 r. w związku z powyższą umową spowodowało dla niego ciężkie skutki.

Pozwana (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. wniosła o oddalenie powództwa w całości. W odpowiedzi na pozew przyznała, że zawarła z R. K. umowę pożyczki i wobec braku uregulowania zobowiązania w umówionym terminie podjęła czynności windykacyjne, a następnie wystąpiła przeciwko niemu z pozwem o zapłatę. Po uzyskaniu tytułu wykonawczego sprawę skierowano do Komornika Sądowego, który w całości wyegzekwował należność. W ocenie pozwanej w dacie zawarcia spornej umowy powód miał pełną świadomość i zdolność pokierowania swoim postępowaniem oraz posiadał pełne rozeznanie. W chwili zawierania umowy pożyczki posiadał dowód osobisty, a rozmowa z nim nie dawała podstaw do stwierdzenia, że jest osobą ubezwłasnowolnioną choćby częściowo. Jego wypowiedzi w trakcie ustalania warunków zawieranej umowy były logiczne, spójne i nie wzbudzały podejrzeń. Zarówno sam powód, jak i jego prawny opiekun nie poinformowali pozwanej o fakcie ubezwłasnowolnienia częściowego. Posługując się dowodem osobistym, powód uwiarygodnił swoją osobę. Taka sytuacja powoduje, że

odpowiedzialność za jego zachowanie ponosi opiekun prawny. Ponadto powód przed zawarciem przedmiotowej umowy był klientem pozwanej spółki i w całości spłacił uprzednio zaciągnięte zobowiązanie. Stąd też pracownik udzielający mu pożyczki w dniu 3 lutego 2012 r. nie miał żadnych powodów, by sądzić, że ma do czynienia z osobą ubezwłasnowolnioną częściowo. Co więcej, umowę zawartą przez powoda w dniu 3 lutego 2012 r. należy potraktować jako należącą do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego, a więc takich, które osoba ubezwłasnowolniona częściowo może samodzielnie zawierać.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

R. K. cierpi na chorobę psychiczną w postaci schizofrenii paranoidalnej. Z tego względu, postanowieniem Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 21 października 2011 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 144/10 został ubezwłasnowolniony częściowo. Powyższe postanowienie uprawomocniło się z dniem 12 listopada 2011 r. Jednocześnie postanowieniem Sądu Rejonowego w Przasnyszu z dnia 8 lutego 2012 r. w sprawie o sygn. akt III RNs 155/11 ustanowiono dla R. K. kuratelę, obowiązki kuratora powierzając W. K. (dowód: odpis postanowienia Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 21 października 2011 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 144/10 – k. 96, dokumentacja medyczna – k.18 – 20, 35, orzeczenie o stopniu niepełnosprawności – k. 36, odpis postanowienia Sądu Rejonowego w Przasnyszu z dnia 8 lutego 2012 r. w sprawie o sygn. akt III RNs 155/11 – k. 86, kserokopia zaświadczenia z dnia 7 marca 2012 r. o ustanowieniu opiekuna prawnego – k. 95).

W dniu 3 lutego 2012 r. R. K. zawarł z (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. umowę pożyczki gotówkowej numer (...). Przedmiotem tej umowy było udzielenie R. K. pożyczki w kwocie 428,57 zł z terminem spłaty do dnia 4 marca 2012 r. (dowód: umowa pożyczki gotówkowej numer (...) – k. 126).

W związku z nieuregulowaniem należności w umówionym terminie, (...) Sp. z o.o. wystąpiła przeciwko R. K. z pozwem o zapłatę. W oparciu o tytuł wykonawczy w postaci nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w Przasnyszu z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt I Nc 714/12 Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Wodzisławiu Śląskim prowadził przeciwko R. K. postępowanie egzekucyjne pod sygn. akt Km 4275/13. Postępowanie to zakończyło się wyegzekwowaniem całej dochodzonej przez wierzyciela należności wraz z odsetkami, kosztami sądowymi i kosztami egzekucji (dowód: postanowienie o ustaleniu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu egzekucyjnym – k. 6, zajęcie świadczeń emerytalno – rentowych, przedemerytalnych i zasiłku chorobowego – k. 7, wezwanie dłużnika – k. 8, zawiadomienie o wszczęciu postępowania egzekucyjnego – k. 9, pismo z ZUS z dnia 11 kwietnia 2014 r. – k.93, postanowienie o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego – k. 94, okoliczności bezsporne).

R. K. utrzymuje się z wypłacanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych świadczenia rentowego w kwocie 844,45 zł miesięcznie (dowód: pismo z ZUS z dnia 11 kwietnia 2014 r. – k.93).

Pismem z dnia 12 lutego 2013 r. oraz z dnia 29 lipca 2013 r. W. K. informowała (...) Sp. z o.o., że jest opiekunem prawnym swojego częściowo ubezwłasnowolnionego syna R. K. i że nie wyrażała zgody na zawarcie przez niego umowy pożyczki nr (...), przez co jest ona nieważna (dowód: pismo z dnia 12 lutego 2013 r. – k. 219, pismo z dnia 29 lipca 2013 r. – k. 218).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy, które strony zaoferowały w toku postępowania. Ich prawdziwość i autentyczność nie była kwestionowana przez żadną z nich, a również Sąd z urzędu nie znalazł podstaw do ich zakwestionowania.

Dowód z zeznań świadka C. J. okazał się nieprzydatny z punktu widzenia dokonanych ustaleń faktycznych, jako że świadek ten, będący byłym pracownikiem pozwanej spółki, nie pamiętał okoliczności zawarcia umowy pożyczki z powodem (nagranie z posiedzenia w dniu 1 października 2015 r. – k.209).

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

W niniejszej sprawie powód domagał się stwierdzenia nieważności umowy pożyczki zawartej z pozwanym. Zgłoszone przez powoda żądanie należało zakwalifikować jako żądanie ustalenia nieistnienia stosunku prawnego, znajdujące podstawę w art. 189 kodeksu postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.). Zgodnie z tym przepisem, powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Oceniając ważność przedmiotowej umowy, należy wskazać, że bezsprzecznie została ona zawarta w czasie, kiedy powód był już częściowo ubezwłasnowolniony postanowieniem Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 21 października 2011r. (k. 96). Ubezwłasnowolnienie powoda skutkowało ograniczeniem jego zdolności do czynności prawnych. Zgodnie bowiem z treścią art. 15 kodeksu cywilnego (dalej: k.c.) ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają małoletni, którzy nie ukończyli lat trzynastu, oraz osoby ubezwłasnowolnione częściowo. Jak zaś stanowi art. 17 k.c., z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych do ważności czynności prawnej, przez którą osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych zaciąga zobowiązanie lub rozporządza swoim prawem, potrzebna jest zgoda jej przedstawiciela ustawowego. Ważność umowy, która została zawarta przez taką osobę bez wymaganej zgody przedstawiciela ustawowego, zależy od jej potwierdzenia przez tegoż przedstawiciela (art. 18 § 1 k.c.), bądź też przez samą osobę dokonującą czynności prawnej, już po uzyskaniu przez nią pełnej zdolności do czynności prawnych (art. 18 § 2 k.c.).

W niniejszej sprawie nie budzi wątpliwości, że pomiędzy powodem a pozwanym doszło do zawarcia umowy, w drodze której powód zaciągnął względem pozwanej spółki zobowiązanie i stał się jej dłużnikiem. To z kolei, w świetle art. 17 i 18 § 1 k.c. wymagało – dla ważności zawartej umowy – uzyskania zgody przedstawiciela ustawowego. Bezsprzecznie taka zgoda nie została wyrażona w przedmiotowej sprawie. Powód bez wątpienia nie dysponował zgodą swojego kuratora na zawarcie przedmiotowej umowy pożyczki, kurator dotychczas też jej nie potwierdził – wręcz przeciwnie, w niniejszej sprawie kwestionował jej ważność. W. K. w pismach wystosowanych do pozwanej spółki jeszcze przed wszczęciem postępowania oraz następnie w toku postępowania sądowego podkreślała fakt niewyrażenia przez nią zgody na zawarcie umowy, kwestionując przy tym ważność zawartej umowy. Niewyrażenie zgody przez przedstawiciela ustawowego na zawarcie czynności prawnej przez osobę częściowo ubezwłasnowolnioną skutkuje nieważnością umowy. Tego rodzaju sytuacja wystąpiła w przedmiotowej sprawie.

Nie zasługiwała na uwzględnienie argumentacja pozwanej, iż przedmiotowa umowa jest ważna wobec wystąpienia przesłanki z art. 20 k.c. Zgodnie z tym przepisem osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych może bez zgody przedstawiciela ustawowego zawierać umowy należące do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego. W ocenie Sądu jednak umowy zawarte przez strony nie można uznać za należącą do tej kategorii. Być może obiektywnie kwota pożyczki, na którą opiewała przedmiotowa umowa, nie jest wysoka, jednak w odniesieniu do wysokości miesięcznych dochodów powoda i okresu spłaty – z pewnością była to kwota istotna, zbliżała się bowiem do miesięcznej renty powoda, będącej jego jedynym źródłem dochodu, a przy tym kwotę tę powód musiał zwrócić w terminie miesiąca. Nawet przy posiadaniu przez powoda pełnej zdolności do czynności prawnych nie można by mówić, że przedmiotowa umowa pożyczki należała do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego. Dla zobrazowania kategorii takich umów i ich ciężaru gatunkowego, w piśmiennictwie wskazuje się przykładowo zakup gazety czy pojedynczych artykułów spożywczych. Umowa pożyczki z podmiotem profesjonalnym, nastawionym na zysk, w kwocie odpowiadającej niemal miesięcznemu dochodowi, przy wcale nie tak oczywistych zasadach zwrotu i kosztach całego przedsięwzięcia, bez wątpienia nie należy do drobnych bieżących spraw życia codziennego i jako taka nie jest objęta hipotezą normy art. 20 k.c.

O ile umowa pożyczki zawarta przez strony istotnie była nieważna, to jednak nie prowadzi to jeszcze do uwzględnienia powództwa wytoczonego w oparciu o art. 189 k.p.c. Wskazany przepis wymaga jeszcze wykazania przez powoda istnienia po jego stronie interesu prawnego w wytoczeniu powództwa i uzyskaniu sentencji wyroku o treści zgodnej z żądaniem. Powszechnie przyjmuje się, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. to właśnie obiektywna w świetle obowiązujących przepisów, czyli wywołana rzeczywistą koniecznością ochrony określonej sfery prawnej, potrzeba uzyskania odpowiedniej treści wyroku. Subiektywnie odczuwana potrzeba wystąpienia z powództwem czy podjęcia innej czynności procesowej jest tu niewystarczająca. O prawnym charakterze interesu decyduje nie indywidualne i

subiektywne zapatrywanie strony, lecz obiektywna ocena ustawodawcy (tak: T. Rowiński, *Interes prawny w procesie cywilnym i postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 1971, s. 21, 29 – 30). Interes prawny w powyższym rozumieniu stanowi materialnoprawną podstawę roszczenia opartego na art. 189 k.p.c. i jako taki stanowi przesłankę powództwa o ustalenie, decydującą o jego zasadności. Jako materialnoprawna przesłanka roszczenia z art. 189 k.p.c., interes prawny jest kategorią obiektywną i musi być wykazany przez powoda na gólnych zasadach. W niniejszym postępowaniu powód nie wykazał, zgodnie ze spoczywającym na nim ciężarem dowodu, by taki interes prawny w uzyskaniu wyroku odpowiadającego w swej treści żądaniu pozwu miał. Co więcej, powód nie tylko istnienia interesu prawnego nie wykazał, ale w ogóle nie wyjaśnił, na czym miałyby on polegać, jaki skutek prawny z ustalenia nieważności zawartej przez niego umowy, mógłby uzyskać i na czym polegałaby jego korzyść z uwzględnienia powództwa. Występowanie takiego interesu po stronie powoda jest zaś tym bardziej wątpliwe, że toczyło się już przeciwko niemu postępowanie sądowe, zakończone wydaniem nakazu zapłaty. Wobec braku sprzeciwu R. K. od tego nakazu zapłaty stał się on prawomocny ze skutkami równymi prawomocnemu wyrokowi sądowemu. Postępowanie egzekucyjne przeciwko powodowi, prowadzone na podstawie tego nakazu zapłaty, zakończyło się uzyskaniem całej dochodzonej przez pożyczkodawcę należności. Interes prawny w sprawie o ustalenie nieważności umowy nie wyczerpuje się w tym, że w ocenie powoda umowa jest nieważna i dlatego konieczne jest wydanie wyroku, który tę nieważność by stwierdzał. Nieważność czynności prawnej nie przesądza bowiem sama przez się o istnieniu interesu prawnego w postępowaniu ustalającym. Powód musi jeszcze wykazać, że wyrok uwzględniający żądanie i ustalający nieważność umowy w jakiś sposób wpłynie na jego sytuację prawną. W niniejszej sprawie tego zabrakło. Powód nie tylko nie wykazał, że ma interes prawny w uzyskaniu ustalenia istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, ale też nie sprecyzował, na czym ten interes miałyby polegać. Wobec tego można uznać, że spełnione zostały przesłanki z art. 189 k.p.c., dlatego powództwo, jako bezzasadne, należało oddalić.

Opierając się na treści art. 102 k.p.c., Sąd postanowił odstąpić od obciążania powoda kosztami procesu, mimo przegranej. Na szczególnie uzasadnioną sytuację, o której mowa w powyższym przepisie, składa się stan zdrowia powoda, będącego osobą częściowo ubezwłasnowolnioną oraz jego trudna sytuacja materialna. Powód utrzymuje się z renty wynoszącej niespełna 900 zł, a mającej pokryć koszty życia i leczenia. Do niedawna z uzyskiwanych przez niego środków dokonywano potrąceń komorniczych. Jego przeciwnikiem procesowym w niniejszym postępowaniu był podmiot profesjonalny, uzyskujący z prowadzonej przez siebie działalności w zakresie udzielania pożyczek wymierne korzyści majątkowe. W tych okolicznościach należało uznać, że obciążenie powoda kosztami procesu byłoby niesprawiedliwe, dlatego orzeczono, jak w punkcie 2. sentencji wyroku.

Z uwagi na udzielenie powodowi pomocy prawnej z urzędu, należało przyznać profesjonalnym pełnomocnikom uczestniczącym w czynnościach procesowych niniejszego postępowania, stosowne wynagrodzenie. I tak adw. K. S. z Kancelarii Adwokackiej w P. przy ul. (...) należało przyznać ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Przasnyszu kwotę 738 zł, w tym 138 zł podatku od towarów i usług, według stawki określonej w § 6 pkt 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2013 poz. 431 j.t.). Z kolei adw. J. F. z Kancelarii Adwokackiej w C. przy ul. (...) należało przyznać kwotę 184,50 zł, w tym kwotę 34,50 zł podatku od towaru i usług, udzielonej powodowi przed sądem wezwanym – Sądem Rejonowym w Ciechanowie. O powyższym orzeczono w punktach 3. i 4. sentencji wyroku.

/-/ R. Chrzczonowski